El temps, allò que ens ajuda a ordenar el passat i ens espera per les coses que passaran al futur... L'Anna, l'Eulàlia, el Martí i el Roc, quatre amics de la mateixa escola, viatjaran a través del temps, per conèixer una de les històries més boniques que mai abans els havien explicat: la història del seu poble, la història de Gironella.

Des dels poblats ibers fins a les colònies industrials, passant per cabanyes, esglésies i castells, entendran el perquè del seu poble i sabran que, la història que en segueix, només depèn d'uns personatges, ells mateixos, els actors que escriuran la Gironella que continua.

ISBN 978-84-948438-1-5
9 788494 843815

Diputació Barcelona
AJUNTAMENT DE GIRONELLA
LA PATUMAIRE edicions

Gironella, un viatge en el temps

Text: Rosa Massaguer i Robert
Il·lustracions: Bernadette Cuxart i Picart

Gironella, un viatge en el temps

Text: Rosa Massaguer i Robert

Il·lustracions: Bernadette Cuxart i Picart

Avui, la mestra del Martí, l'Eulàlia, l'Anna i el Roc els ha fet un regal. De la butxaca de la bata, n'ha tret una perla.

—Aquesta perla és màgica, us ajudarà a entendre la història de Gironella.

I la va llançar a l'aire, mentre sonava el timbre del pati.

El Roc la va agafar al vol:

—Seguiu-me, sé d'on l'ha tret!

I tots quatre van baixar les escales del subterrani.

Un cop allà, el Roc va col·locar-la al bell mig d'un rellotge de paret.

—I ara què? —va preguntar l'Anna.

—Ara res —va contestar el Martí.

Però de sobte, el rellotge es va aturar.

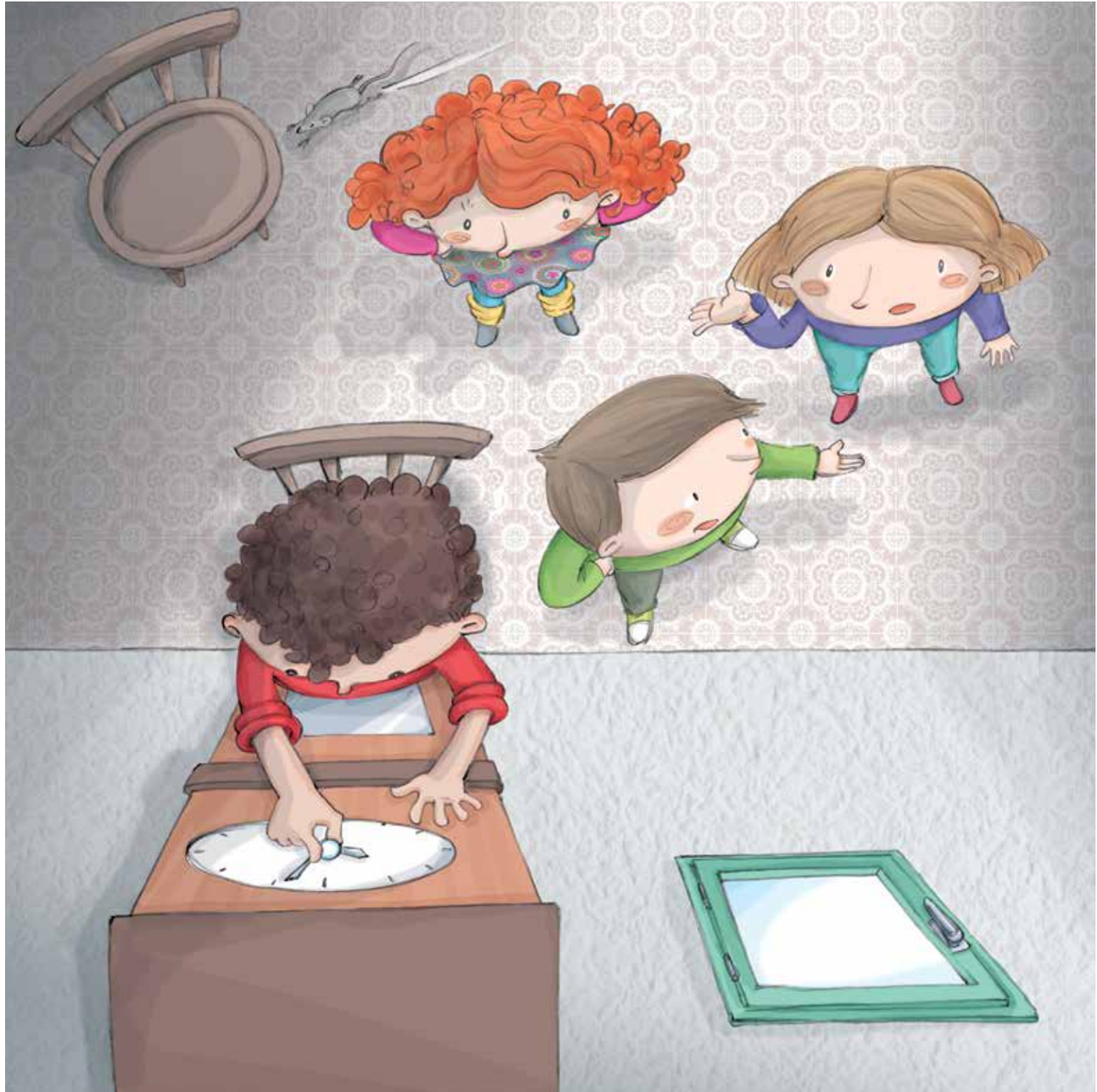

Segle VII a. de C. Les tribus ibèriques vivien pel territori i, a la zona del Berguedà, es parlava dels bergistans.

—Aaaaaah! —va cridar l'Eulàlia mentre fugia d'una vedella.

Es trobaven al mig d'un ramat de vaques.

—Correu...! Aquí estarem segurs.

Van entrar en una caseta; la teulada era d'argila i palla i les parets de pedra.

—Mmmmmm... Quina bona olor! —va dir el Martí tot ensumant un xai que estaven rostint—. Me'n dona un tros?

—No crec que t'entengui —va riure l'Anna—, parlen en llengua ibèrica.

Barrabuuum! L'Eulàlia havia trencat dos gerros plens de gra.

—Perdó...

Sortint de la caseta, es van trobar amb un riu molt familiar.

—El Llobregat! —va exclamar l'Anna.

—Hi falta una cosa... —va replicar el Martí—. El pont Vell!

Un nen pescava a la vora del riu.

—Ajudem-lo! —va proposar el Martí.

Van agafar la canya amb totes les seves forces, però el peix tibava més i tots quatre van caure al riu, on un remolí se'ls va empassar.

Segle III a. de C. Les dues civilitzacions més poderoses són l'Imperi romà, estès per Catalunya, i el cartaginès, que venia de l'Àfrica. Les dues cultures volien créixer i van començar a barallar-se. Van arribar a un acord, però els cartaginesos volien conquerir Roma i van trencar el pacte.

—Som sobre un elefant! —reia l'Anna.

Era l'any 218 a. de C. i els cartaginesos, comandats per Anníbal, van travessar els Pirineus i van passar per indrets del Berguedà.

—Quina capa més maca! —va dir l'Eulàlia.

La tribu dels bergistans va ser sotmesa pel cartaginès Anníbal. Però els romans van aconseguir expulsar els cartaginesos, i els pobles ibers, inclosos els bergistans, es van sotmetre a l'Imperi romà; la nostra comarca serà governada pel militar romà Cató l'any 195 a. de C. La cultura iber es perd i es canvia per la romana, així com la llengua, que serà la llatina, i més endavant la catalana.

—Eulàlia, deixa la capa lila! —va suplicar el Roc.

—Que la deixi l'elefant, jo l'he vist primer! —replicava.

El Roc, el Martí i l'Anna van ajudar l'Eulàlia a prendre-li la capa, però l'animal tenia més força, i van tornar a caure al riu.

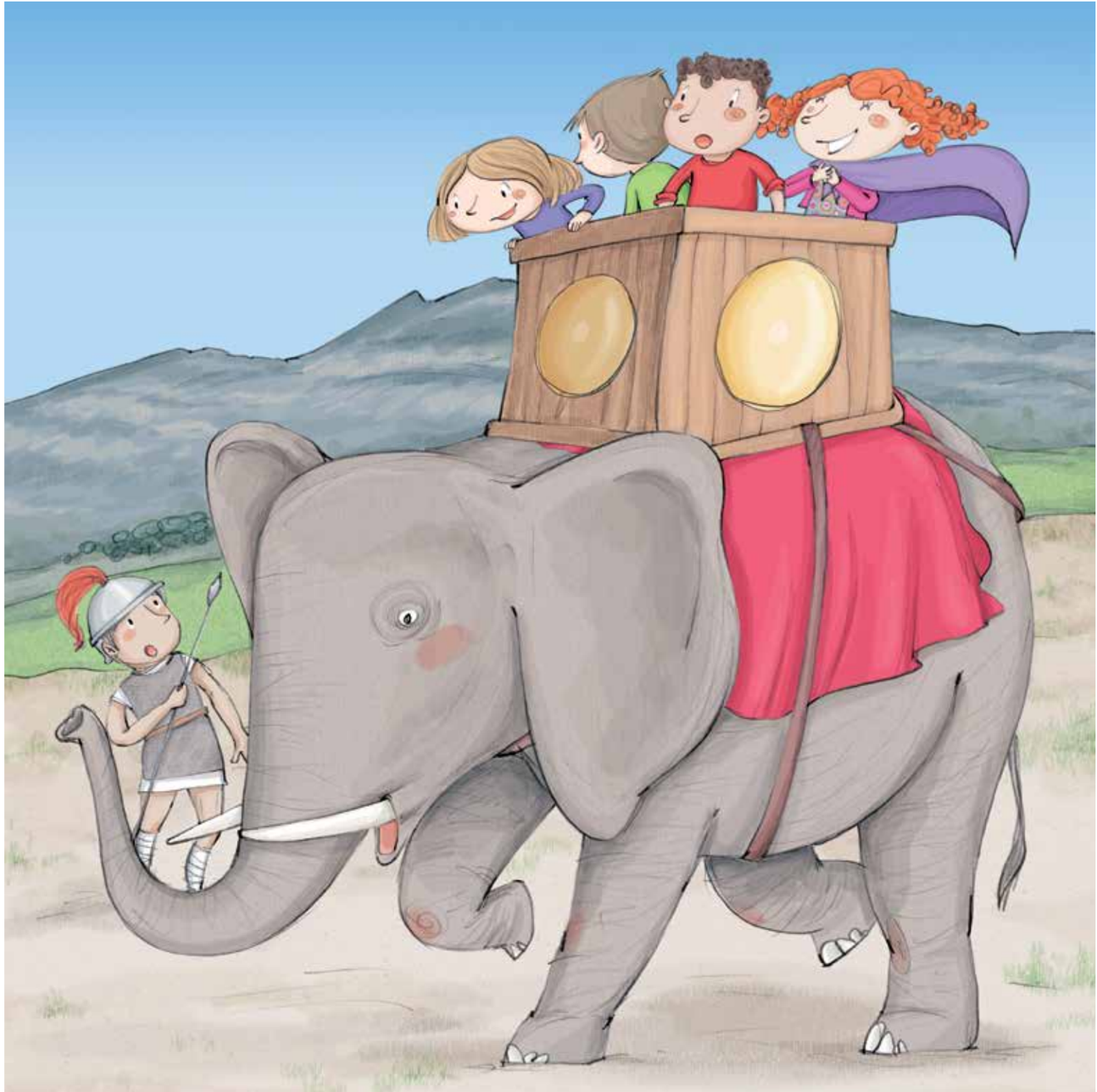

Segle V d. de C. La religió més estesa era la cristiana, però els romans no ho volien i van perseguir molts cristians, com la màrtir Santa Eulàlia, patrona de Gironella. Finalment, es va permetre el cristianisme, però l'Imperi romà començava a arruïnar-se: es barallaven entre ells i amb els bàrbars, que no parlaven llatí i venien del Nord d'Europa.

Les ciutats romanes de la península s'havien empobrit i la gent va començar a tornar al camp. Allà, molts esclaus i pagesos treballaven pels senyors, i a canvi, el senyor els oferia protecció. A més, el poble bàrbar dels visigots va conquerir Barcelona. El gran Imperi romà havia perdut tota la part d'occident.

—És la fi de l'Imperi romà! —cridava l'Eulàlia a sobre una mula ben carregada de queviures—. Comença l'Edat Mitjana!

—Vols fer el favor de baixar d'aquí? —va dir el Roc.

L'Eulàlia i la mula s'allunyaven pel camí...

Els visigots eren els governadors de la península, però deixaven que la gent mantingués les lleis romanes.

—No tan de pressa, lladres! Per robar dos pans, et tallarem un dit! —va cridar el propietari de la mula.

—Fugim! —van exclamar tots a l'uníson.

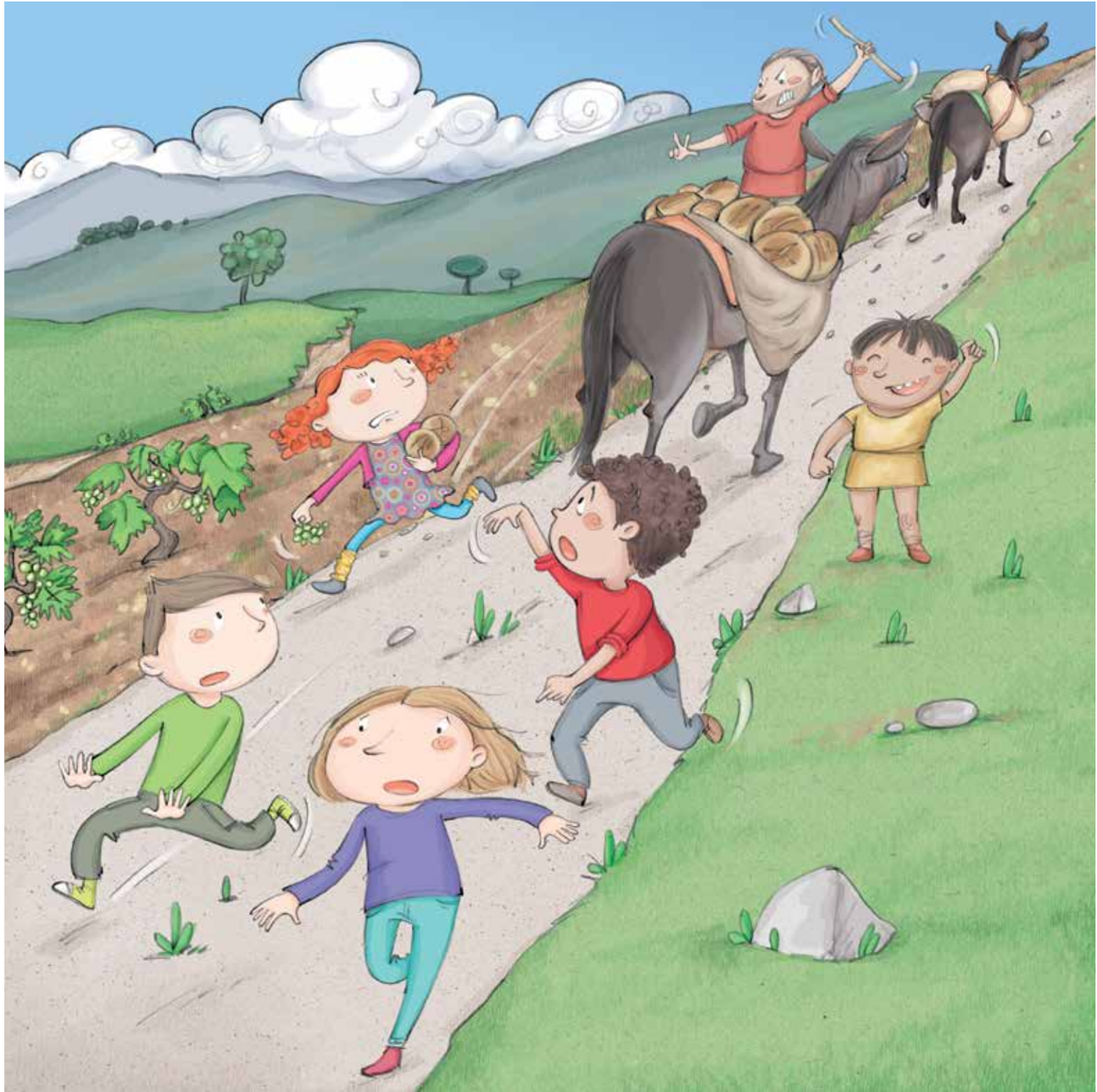

Any 711. Els musulmans van conquerir la Península Ibèrica. Molta gent es va refugiar als Pirineus i Catalunya va quedar despoblada. No va ser fins a la batalla de Poitiers, al sud de França, que un rei franc va aturar els musulmans. Comença la Reconquesta! La gent va repoblar les terres formant comtats, que eren territoris de frontera entre l'Imperi francès i l'Imperi musulmà. Es construïen castells i torres per a defensar-se dels musulmans.

Any 798. Repoblament de Gironella.

—Martí, què fas? —va preguntar el Roc.

—Estic ajudant aquests homes a fer un roc en honor a Déu.

—Som a Cal Bassacs? —va demanar l'Anna.

—Sí, això sembla, però no hi ha l'església de Sant Marc, només un roc en honor a Déu. Voleu venir? —va cridar l'Eulàlia—. M'han dit que si els ajudo a sembrar el camp, em donen dos sacs de sal.

—Deu ser sal de Cardona! —va riure el Roc.

—Som-hi, que tenim feina! —va exclamar el Martí.

—Viu més gent a Cal Bassacs que a Gironella! —va riure el Roc assenyalant quatre masies a la llunyania.

Es va fer fosc i els quatre amics menjaven escudella en una masia, però de sobte... Sarraïns! Van fugir corrents enmig de sang i flames; la feina feta durant el matí de ben poc havia servit.

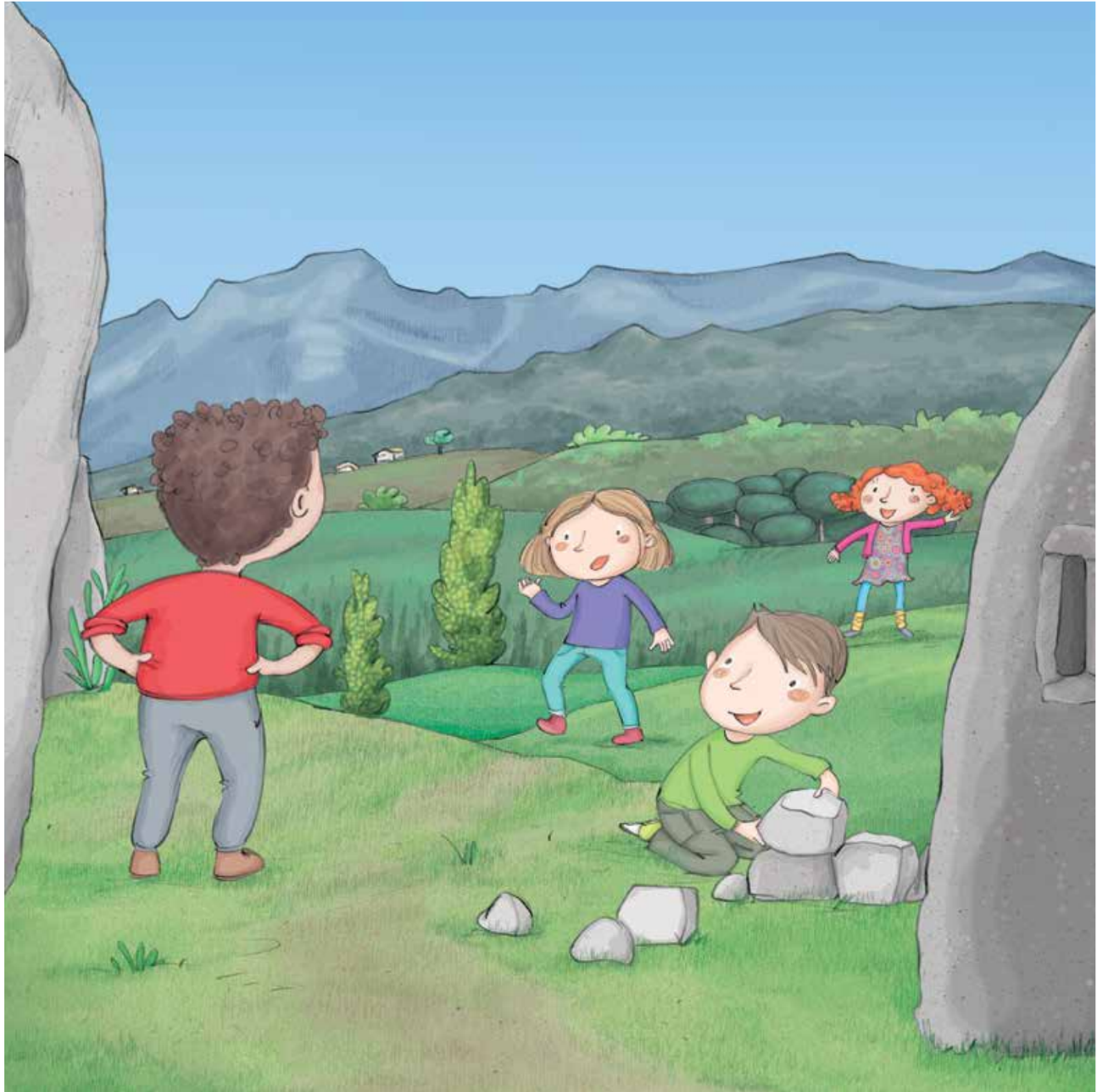

Des de l'any 878, Guifré el Pilós governava molts comtats catalans i va ser el primer a donar en herència els seus terrenys, començant així la dinastia de les terres catalanes, tot i mantenir un jurament de fidelitat als reis francesos.

Any 899. L'actual Gironella ja era una vila documentada.

—Benvinguts oficialment a Gerundella! —va fer el Roc.

—*E Guifré marcà quatre barres amb lo seua sang lo escut de rei*...! —cridava un home des de dalt d'un barril.

—És la llegenda de Guifré el Pilós! —va dir l'Anna fent memòria.

Borrell II, nét de Guifré el Pilós, va trencar el pacte amb el rei francès. És aleshores, l'any 988, quan Borrell II serà comte per propi dret. Catalunya ja no és territori dels francesos, sinó una nova nació.

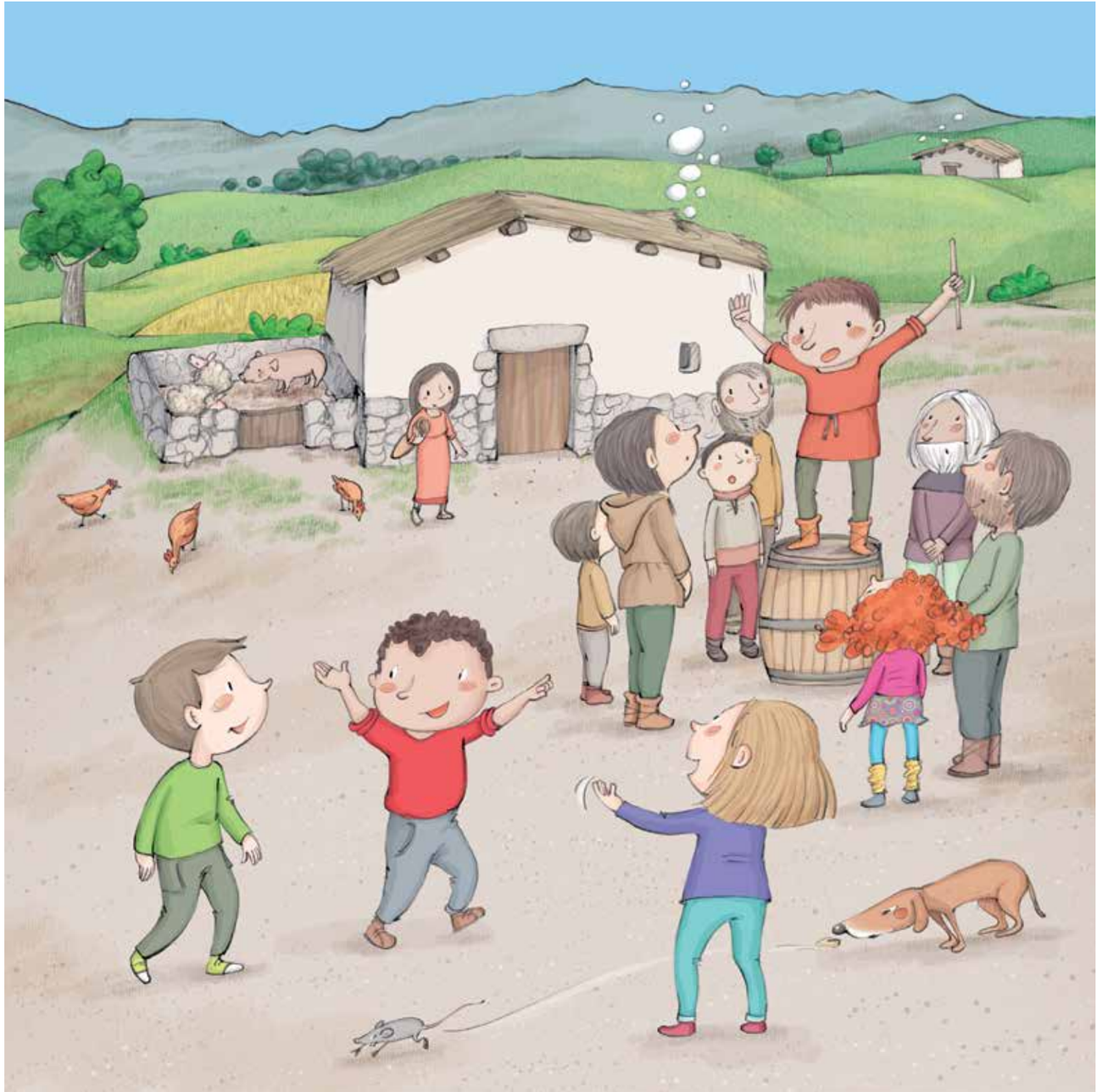

Any 1253. Gironella estava manada pels Portella, els primers barons de la vila. Ser baró volia dir ser el governador, qui s'encarregava de cobrar els impostos i fer justícia. El castell de Gironella va ser construït per aquests barons.

—Uaau! És enorme... no semblen les runes d'ara! Entrem-hi!

—Per Déu! Traieu-me d'ací! —cridava un pres des del calabós.

—Sembla un fideu, tan prim! —va riure el Martí.

L'Anna va treure el barrot de la cel·la i el va deixar sortir.

—Mireu, per aquest camí porten sal de Cardona a Vic! —cridava el Roc des d'una torre.

Per fora de les muralles gairebé no hi havia cases.

—Vull conèixer els barons de la Portella!

Entre torres i maulets, van arribar al pati on dos joves es barallaven.

—Per la Santa Creu, jura que no has deixat anar el pres...

—A confessar-te si calumnies de mi!

Un soroll va fer girar els cavallers.

—Em sembla que ens busquen a nosaltres... —va dir el Martí.

—I els Portella? —va demanar el Roc.

—Només vénen aquí de vacances...

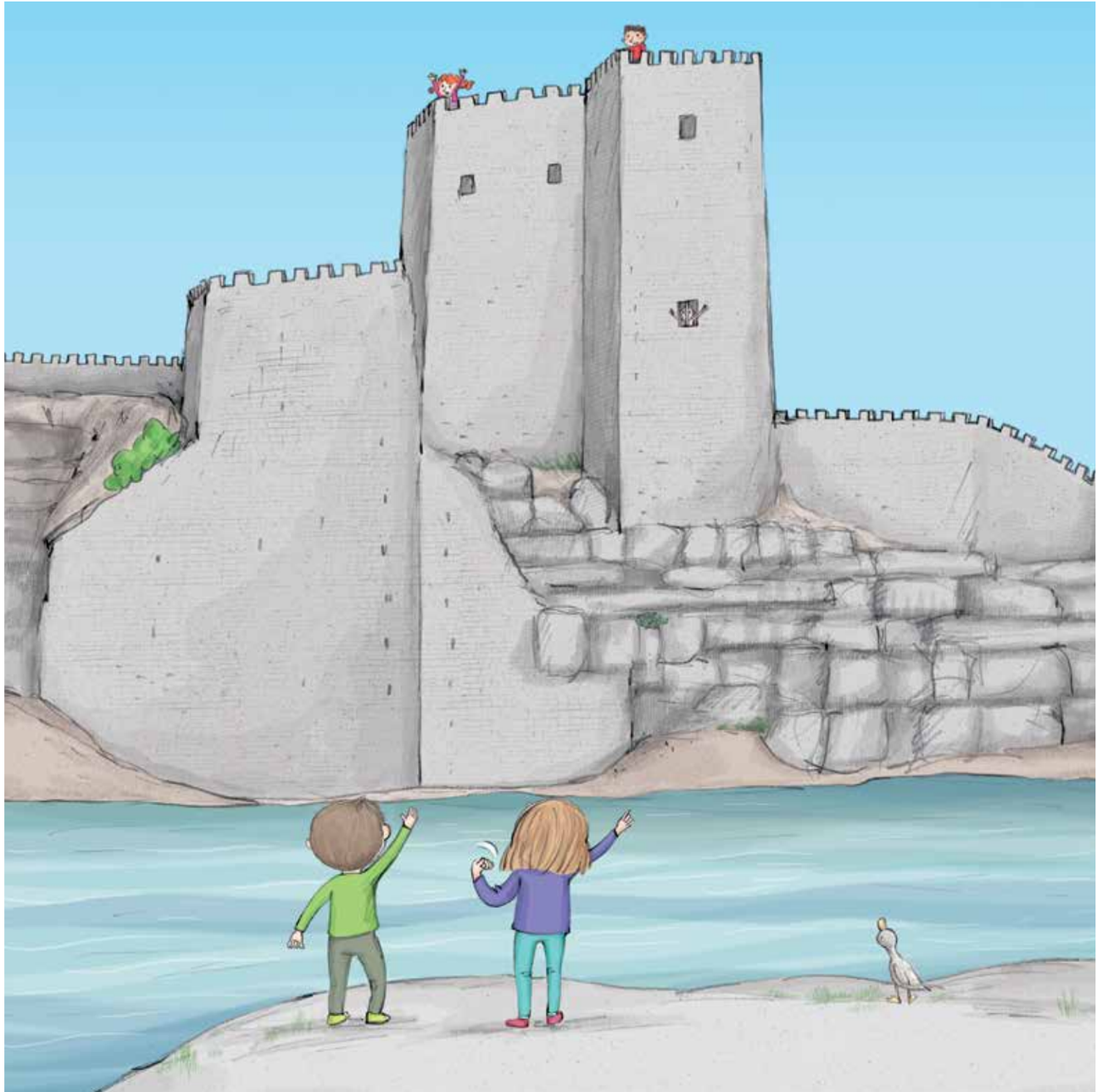

Any 1389. Gironella ja no pertanyia als barons de la Portella, sinó als de Pinós. Durant la baronia dels Pinós es va potenciar molt el tèxtil. El pont Vell i l'església vella de Santa Eulàlia ja estaven construïts.

—Que bonic és el pont de Gironella! —va dir l'Eulàlia tot contemplant les tres arcades.

—Quan ha de sentir més pena l'enamorat: si mor l'estimada o si li és infidel? —cantava un trobador mentre tocava el llaüt.

—Qui és vostè? —va preguntar l'Anna.

—Guillem Ramon de Gironella!

—Jo també m'he enamorat! —va dir el Martí mentre perseguia una noia—. Com es diu? —va preguntar-li.

—Rosa!

—Li cantaré una cançó. Ara i com sempre, Rosa, Roseta...

—La meva filla ja està promesa, galifardeus! —va dir un home aixecant el bastó.

Els quatre amics es van llançar al riu, però el trobador, en canvi, va rebre unes quantes garrotades.

Any 1552. Gironella ja és una baronia pròpia, la baronia de Gironella, però la gent es negava a retre homenatge i pagar els impostos al baró. Un 29 de març el poble es va reunir amb ell a l'església i van signar el document de Privilegis de Gironella, que donava més drets al poble.

—Aquell deu ser el notari de Vic —va dir en Roc mentre assenyalava un home que escrivia.

—El notari de Vic no té pèls al melic! —reia el Martí.

—Anem al mercat? —va suggerir l'Eulàlia—. El comte-rei Martí l'Humà va dir que el mercat és els dijous.

A fora, l'Eulàlia es va trobar una dona que plorava.

—Avui m'he casat i, si no guanyo diners per pagar el baró, aquesta nit hauré de dormir amb ell!

—És horrible! —va dir l'Eulàlia amoïnada...

El ball de l'Almorratxa representava el dret que tenia l'amo del poble a passar la primera nit amb la núvia que es casés.

—Ens hem de vendre aquest llaüt! —va proposar l'Eulàlia—. Amb els diners pagarem el baró i la núvia no haurà de dormir amb ell!

Així ho van fer i la parella de nuvis, agraïda, els va convidar a sopar.

—Sopa de ceba? Ecs! —va dir el Martí amb mala cara.

Any 1635. Gironella escull els primers representants del poble a sorteig; un nen treia els noms d'una bossa de cuir. Es feia al cementiri i per Pasqua. Arreu de Catalunya, la Guerra dels Segadors estava a punt d'esclatar.

—N'estem farts de tenir soldats castellans a casa!

—Doncs al meu home li ha tocat anar a l'exèrcit... I tot per fer la guerra amb els francesos! Mori Felip IV —deien unes pageses.

El 7 de juny, dia del Corpus, del 1640, molts segadors van revoltar-se a Barcelona i van matar el virrei de Catalunya. El govern es va posar al costat dels segadors i van demanar ajuda a França. Començava així la Guerra dels Segadors. Al final, Catalunya va rendir-se al rei espanyol Felip IV, que va firmar la pau amb França.

—Qui són aquests? —va preguntar l'Anna mirant uns bandolers que estaven amagats al pont.

—Tregui's els diners de la faixa! —va manar un bandoler a un senyor que passava per allà.

—No en tinc, de diners!

—Sí que en tens! —va continuar el Martí amb cara de dolentot.

Com que veien que la cosa es complicava, els quatre nens van saltar al riu.

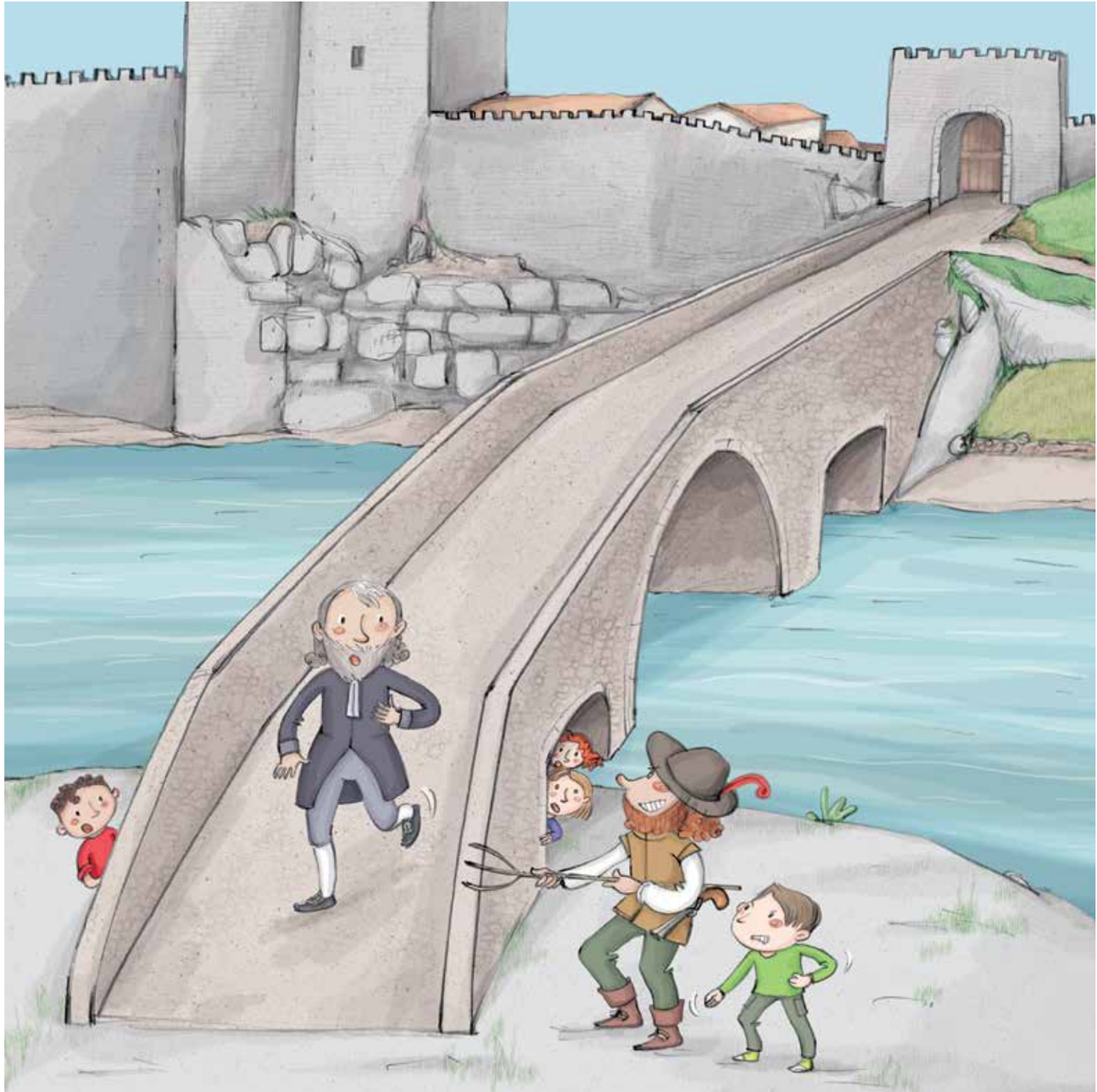

Any 1700. Mor el rei d'Espanya i dos candidats es barallen pel tron: el duc d'Anjou, de la casa dels Borbó, que era francès, i l'arxiduc Carles, que era d'Àustria. Va ser coronat el duc d'Anjou amb el nom de Felip V, però molts països no volien un rei francès a Espanya i van recolzar Carles d'Àustria. Catalunya també es va posar del cantó de Carles d'Àustria i comença la Guerra de Successió. Aquesta es va acabar amb la conquesta de Barcelona, l'11 de setembre de 1714. A Gironella les tropes de Felip havien aconseguit apoderar-se del castell, però...

—Aixequeu la bandera! —va dir el comandant Armengol Amill als seus homes.

—Rendiu-vos! —cridava el marquès de Poal.

—Són l'exèrcit del Principat de Catalunya! —va dir el Roc.

—No hi tenen res a pelar aquests Borbons... —va riure l'Anna.

Els Borbons es van rendir i van haver de sortir del castell.

—És la presa del castell de Gironella! —va dir el Martí.

—Però què fan? —va cridar l'Eulàlia enfadada.

—Per evitar que torni a caure en mans dels Borbons, el marquès de Poal ha ordenat destruir el castell —va explicar-los un guerriller.

I mentre els explosius ensorraven el castell de Gironella; els quatre nens es van enfonsar sota l'aigua del riu.

Any 1839. A Espanya havia mort el rei Ferran VII; la seva filla, Isabel II, havia de ser la reina, però una part hi estava en contra i van proposar el germà de Ferran VII, Carles de Borbó. Comencen així les guerres carlines entre els partidaris d'Isabel o liberals, i els partidaris de Carles o carlins. Durant aquesta primera Guerra Carlina tot Gironella va ser incendiada pels carlins. Gironella, en aquells temps, tenia unes 80 cases, l'església vella, l'Ajuntament, telers de cotó i molts camins rals.

—Fa olor de cremat... —va ensumar el Martí.

—Mare meva! —va dir l'Anna.

No quedava pràcticament castell, ni muralla... Els homes de Carles de Borbó ho havien destrossat tot, la meitat del poble.

—Calma, calma... —deia el marquès de Sentmenat.

—Les pedres del castell serviran per refer les cases de la vila! —va continuar el marquès de Gironella.

I així va ser com, gràcies a la runa, van refer el poble.

—Els humans només fem que barallar-nos... —va dir el Roc.

—Quina feinada —va contestar el Martí—, val més que marxem o encara ens faran treballar!

Xuc xuuuuuc! Any 1887. Gironella avançava amb l'arribada del tren. El poble va viure el canvi de teixir a mà a teixir a màquina, sobretot gràcies a les famílies Alsina i Teixidor Bassacs, i més tard els Viladomiu, que van construir colònies industrials.

—Agafa't fort! —va dir el Roc a l'Eulàlia.

—Uau! Estem sobre un vagó del Carrilet!

—I el Martí? —va preguntar l'Eulàlia.

—Aquí! —cridava des de la màquina del tren—. El senyor Ramon me la deixa conduir!

—Pròxima parada: Viladomiu Vell! —va cridar el conductor.

El Roc, l'Anna, l'Eulàlia i el Martí van baixar sorpresos.

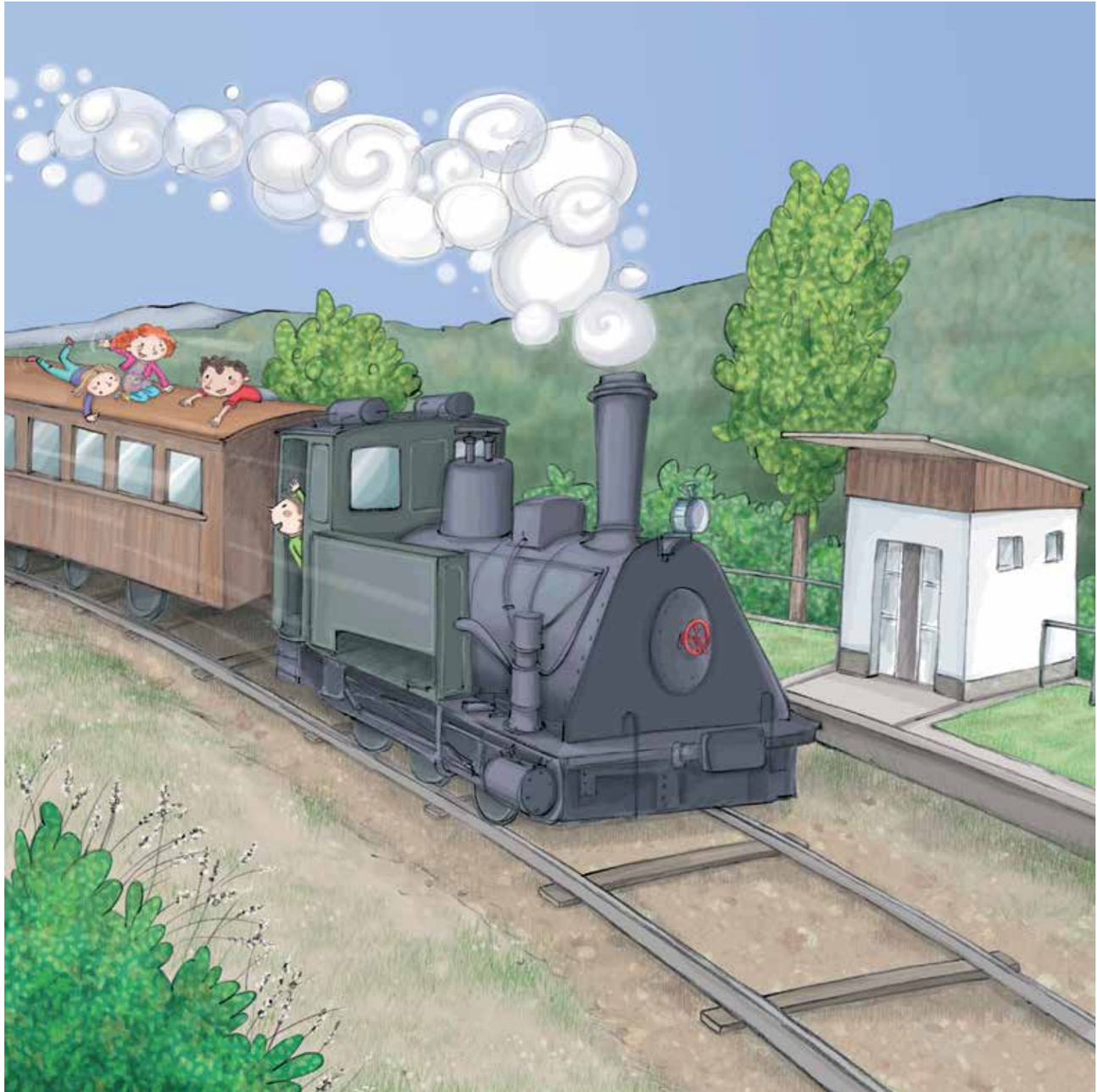

Viladomiu Vell, igual que les altres colònies de Gironella, era una colònia industrial; és a dir, una espècie de poble lligat a una mateixa feina, en aquest cas la producció de roba. Al centre hi havia la fàbrica, sempre a la vora d'un riu, el Llobregat, per aprofitar l'energia de l'aigua.

—Quin soroll! —va dir el Martí tapant-se les orelles.

A dins les fàbriques el soroll era terrible. A fora, hi havia cases, botigues, escola, església... Els obrers de la colònia havien de treballar dotze hores al dia, sis dies a la setmana dins una fàbrica plena de pols, perills i soroll. Els treballadors de la colònia no tenien vacances, ni es podien posar malalts.

—No et trobes bé, no pots anar a treballar... —deia una noia a la seva mare.

—L'amo m'acomiadarà si falto un dia...

—No patiu —va dir l'Anna—, nosaltres anirem a treballar per vostè!

I així va ser com l'Anna, el Roc i l'Eulàlia van aprendre a cosir. El Martí, en canvi, va fer un tomb per la colònia. Al final del dia van quedar tots quatre.

—Com ha anat el dia? —va preguntar el Martí.

—Estem morts! Em fan mal els dits, el cap, els peus... —va respondre el Roc.

—Doncs jo he vist la torre de l'Amo, com estan construint l'església, el pont de pedra... I m'he comprat una xocolatina! — va explicar el Martí, content.

—Fugim d'aquí o demà a les set del matí ens hi faran tornar! —va dir l'Eulàlia plorant.

Per tal de protestar contra aquestes condicions, els treballadors van fer revoltes. La fàbrica va acabar tancant.

Any 1932. El poble s'anava remodelant: es va arreglar el pont, van empedrar alguns carrers, van fer més gran la plaça de la Vila i es van obrir cinemes.

—Mireu, estan posant el rellotge a la torre del Rellotge! —va cridar el Roc—. És l'única torre que queda del castell!

—Algunes cases de Gironella sempre tindran les pedres del castell en les seves parets i murs... —va dir l'Anna.

—Al mig del rellotge hi ha la perla de la professora! —va exclamar el Roc.

Els quatre nois es van enfilar fins a dalt del rellotge i van treure la perla. Tot Gironella es va fondre.

Tornaven a ser a la classe, a punt perquè la mestra els expliqués una mica més d'història.

—L'any 1936 va esclatar la Guerra Civil espanyola i a Gironella va deixar 100 morts —va continuar la mestra.

—Una altra guerra? —va comentar el Martí esparverat.

—Pitjor que la Guerra Carlina a Gironella —va dir l'Anna.

—Però no pitjor que el setge de Barcelona del 1714 —va remarcar el Roc.

—Ni les lluites entre moros i cristians! —va continuar l'Eulàlia.

—Ni els abusos dels senyors amb els esclaus —va acabar el Martí.

La història d'un poble la fan els que hi han viscut, la història que continua la fareu vosaltres.

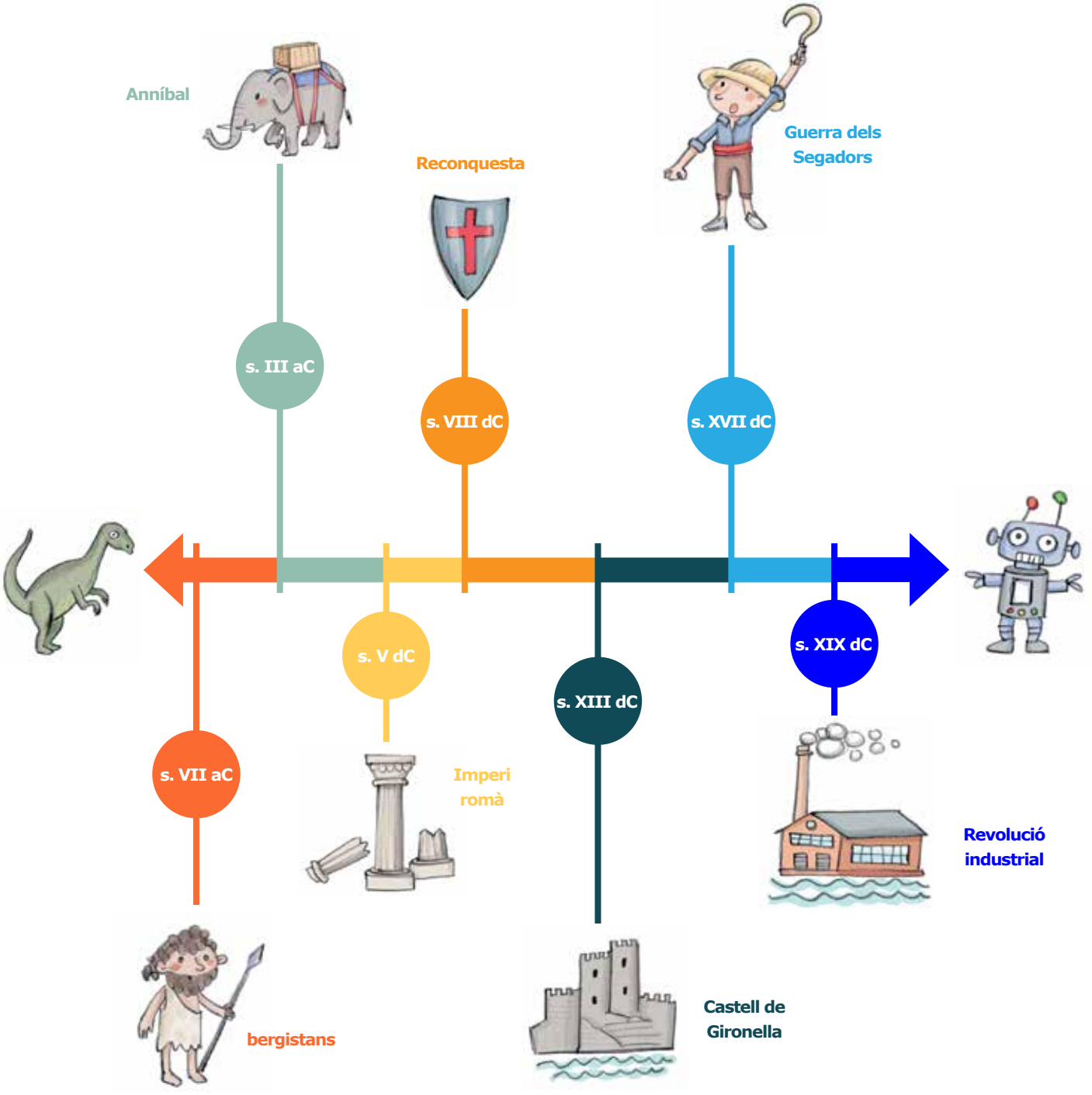
Anníbal
Reconquesta
Guerra dels Segadors
s. III aC
s. VIII dC
s. XVII dC
s. V dC
s. XIII dC
s. XIX dC
s. VII aC
Imperi romà
Revolució industrial
bergistans
Castell de Gironella

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. La infracció d'aquests drets pot constituir un delicte contra la propietat intel·lectual. Dirigiu-vos a CEDRO (www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

Primera edició: abril 2018
© del text: Rosa Massaguer i Robert
© de les il·lustracions: Bernadette Cuxart i Picart
© d'aquesta edició: Ajuntament de Gironella
Producció editorial: La Patumaire SL
Passeig de la Pau, 1
08600 Berga (BCN)
Tel. 93 822 24 05
info@lapatumaire.com

ISBN: 978-84-948438-1-5
Dipòsit legal: B 6069-2018
Imprès a Catalunya

Amb el suport de:

Diputació Barcelona

AJUNTAMENT DE GIRONELLA